

iz poduka iztrebiti, tedaj odgojiti popolnoma brezversk rod, ki bi se ravno tako surovo držal nihilizma in materijalizma, kakor večina šolske mladine na Ruskem. Če tudi nasledki poloma in trgovinske zadrege mirno minejo, — čem več so trume, katere iz takih šol v javno življenje porinejo, tem hitreje in splošnejše bodo glodale zadnje stebre krščanskega in državljanskega redú tako dolgo, da se bodo podri.

V družbinsko in občinsko življenje, v vojaščino, v uradnijski in meščanski stan, med delavce se rinejo načela in nauki, katerih se nasrka mladina od otročjih nog po brezverskih ljudskih in realnih šolah, po gimnazijah in vseučiliščih, ter to, česar se nauči, izvršuje. V jamo, katero je brezverska država kopala katoliški cerkvi, bo potem država sama padla.

Po postavi od 14. maja 1869 ima ljudska šola nalogo otroke odgojevati n ravno-versko, in po postavi od 25. maja 1868 ima duhovska oblastnija nadzorovati n ravno odgojo. Isti paragraf poslednje postave pravi tudi, da vera nima s posvetnimi predmeti nič opraviti, da se njih nikakor ne dotika. Tu pa si postava sama sebi nasprotuje. Če učitelji svoje predmete zlorabijo za to, da se posmehujejo katoliški cerkvi ter jo zasramujejo, potem je nadzorovanje „odgoje na podlagi vere“ pač pri kraji.

Javno so se učitelji pri svojih shodih na Dunaji in drugod izrekli za to, da se mora ljudstvo po šoli odtegniti vsakemu verskemu običaju. V najnovejšem času je c. k. šolski nadzornik, tedaj zaupna oseba vlade, gospod dr. Vrečko (ali kakor se on piše „Wretschko“, ker je izvirno tevtonskega rodu iz spodnjega Štajarskega), pri shodu volilcev v Celji razkril tajni načrt, namreč, „da se ima vez krščanski nauk odpraviti iz šole, ki ima posredovati le n ravno, ne pa dogmatično izobraženost“.

Znano je, kako so se na Dunaji učitelji vkljub Stremajerju in „veličastnosti šolskih postav“, sklicevaje se na državne postave, branili nadzorovati učence v cerkvi in pri prijemanji velikonočnih zakramentov. Nasledek je bil ta, da je prišlo izmed učencev neke realke, katerih je bilo skoro 200, jih komaj šest, sedem k spovedi in obhajilu. In v Ljubljani je glasoviti prof. Heinrich predlagal — in to pride pred dež. šolski svet, da bi učenci hodili zdaj le po trikrat na leto k spovedi!

Pri zadnjem shodu Moravskih učiteljev je med drugim bilo sklenjeno, da se nima vera, pač pa različnost vere iz šole izključiti, in da ima učitelj brez duhovnika učiti vero brez razločka, katere vere je ta ali uni učenec. Nobena ura pa ne more brez gotovega spoznanstva in brez verskih običajev obstati, tedaj je taka vera brez spoznanja ali „brezverska“ vera pravo sleparstvo, ki javni odpad od Boga in krščanstva z gladko tekočimi besedami pokriva. Ta sleparija daje kapo sistemu dandanašnjih učiteljev, katerim je izdana vera in nedolžnost katoliške mladine, da jo uničijo in tako svobodomiselnosti prismojenosti, katero izlegajo kot „vero 19. stoletja“, pozaeje pa „boginji pameti“ ravnajo pot do srcev narodov.

Temu splošnemu obrisu naših šol, katerega smo našli v „Vaterlandu“, dodamo še nekoliko skušenj, katere smo drugje zvedeli. Da je današnja šola res gnjila in bolna, to nam spričujejo učitelji sami. Na Dunaji je bilo 20. avg. t. l. zbranih čez 1000 učiteljev iz vseh Avstrijskih dežel, da bi se posvetovali, kako pomagati ljudski šoli, ki je zelo zelo propadla. Po daljem v gibanji in posvetovavji ste bili sprejeti sledeči resoluciji: 1. Spridenost in brezrednost mladine po ljudskih šolah Avstrijskih čedalje hujša postaja ter se po postavno dovoljenih sredstvih ne dá več vstaviti. 2. Za poboljšanje spridenih otrok je treba v vsaki deželi

na državne ali deželne stroške napraviti in vzdržavati rešilne hiše.

Dozdaj takih „rešilnih hiš“ ni bilo treba, šola po prejšnjih postavah je imela sama sredstev dovolj, da je ukrotila neubogljive in spridene otroke in cerkev ji je šla pri tem na roko. Pa je bilo tudi koj videti na pridni, tihi in n ravni mladini, da je hodila v šolo, divjost, spridenost ali surovost se je nahajala le pri mladini, ki šole nikdar videla ni. Kako pa zdaj? Čemu bi bile „rešilne hiše“ ali poboljševalnice za mladino, ki v šolo hodi, ako bi se ravno v šoli in po šoli ne spridila? In čemu je taka šola, ki odgojuje otroke najprej za take poboljševalnice, potem pa za kaznilnice?

Pritožeb o dandanašnji brezverski šoli se čuje po vseh deželah; te šole ne spriduajo le mladine, marveč tudi učitelje, ki — omoteni po duhu lieberalizma — obračajo svoje oči po vseh drugih stvaréh, tako da svoj pravi poklic: pravo izobraževanje mladine za človeško družbo — kolikor toliko, če ne popolnoma izpred oči zgubé. Dokaz temu je resnica ta, da šolska mladina, ako prestopi na srednje šole, jako slabo dela predskušnje, ker jo nekteri učitelji z vse drugim trpinčijo, nego z branjem, pisanjem, računstvom, zemljepisjem, naravoslovjem itd. To veljá povsod, tudi pri nas Slovencih.

Kako so posebno na Kranjskem učitelji pri zadnjem deželnem učiteljskem shodu skakali čez vojnice, to je že občno znano. Mesto da bi se bili razgovarjali o šoli in njenih zadevah, govorili so le o sebi, zahtevali več plačo, uradniško suktnjo, neodvisnost od krajnih šolskih svetov itd., na šolo so bili skoro popolnoma pozabili in vse nepopolnosti našli le v tem, da je premalo nemščine v nji. No, na Nemškem je pač dovolj, pa šole niso zato nič boljše od naših. Ali mislite, da bo potem boljše, če bodo imeli učitelji više plače in uradniške kape? Še slabše, bi rekli mi. Pri nas so šole pa še zarad tega slabše, ker vničujejo pri mladini tudi domačo narodno zavest in jo napolnujejo s tujim duhom, za kar se imamo zahvaliti v prvi vrsti našim učiteljem, ki se dajo tako lahko na limance loviti. Zato ima zadnja „Reform“ prav, ki konča daljši sestavek o Kranjskih učiteljih z vprašanjem: „Kaj nam je pričakovati od takih učiteljev?“

Slovansko slovstvo.

* Prof. Marnovega „Jezičnika“ prišlo je ravno kar na svetlo XII. leto.

10 pól debela knjiga obsega literarni življenjepis slavnega našega Petra Hitzingerja, čegar spisi so znani tudi pod imenom Znojemskega in Podlipskega. Gosp. profesorju Marnu bode hvaležen gotovo vsak rodoljub slovensk, da se je potrudil slediti po dolgoletni in toliko obširni delavnosti našega Hitzingerja, in da vse, kar je nabral, je v organični zvezi razglasil v „Učiteljskem Tovaršu“,*) zdaj pa v posebni knjigi „Jezičnika“ na svetlo dal in s tem hvalevredno pomnožil slovstvo naše.

O velicih zaslugah našega Hitzingerja za domovino našo na mnogostranskem polji slovstva slovenskega od leta 1829 do 1867 tu govoriti, ni namen teh vrstic; one hočejo le rodoljubom našim in Slovonom v obče kazati zanimivo Marnovo knjigo, da si jo omislijo in beró ter iz nje prepričajo, koliko zmore mož, ki, nevtrudljiv toliko let, je celo življenje svoje žrtvoval koristi in časti naroda našega.

*) Pri tej priliki živo priporočamo naš vrlo dobri časnik „Učiteljski Tovarš“, ki ga zatreti namerava oni šolski „liberalizem“, ki očividno pravemu šolstvu sploh jamo koplje. Pomagajmo mu z zdatnimi naročili! Pis.

Al še nekaj družega nas je napotilo na spis teh vrstic, in to so one besede, s katerimi sklepa prof. Marn življenjepis Hitzingerjev, in katere britko morajo presuniti srce vsacega domoljuba, tako-le se glaseče:

„Milo, premilo pa se mi je storilo, kedar sem popotnik na tolikanj slovečega moža grobu tihotnem v Postojni, kjer črne ga zemlje pokriva odeja, medleti videl le neko grmičevje — brez vsakaterega, dostojnega spominka. Sicer si je Peter Hitzinger v spisih svojih dokaj slaven spominek postavil sam; vendar — narod, kateri slavnih mož svojih ne slavi, da se mu rodijo, vreden ni. — Zdi se mi toraj, da prvo skrb ima pač Postojna, drugo Tržič, tretjo Matica slovenska, četrto narod slovenski sploh, da vrli farman in dekan, sloveči rojak, marljivi pisatelj, domoljubni učenjak ne ostane brez poslavljenja narodnega, brez dostojnega vnanjega spominka!“

V svesti smo si, da, ko pridejo te vrstice na svetlo, začne se tudi nabera doneskov za spominek na grobu Hitzingerjevem, in da v 4 tednih jih nabere mo toliko, da narod naš dostojno spolni dolžnost svojo. „Matica“ naša naj osnuje iz odbora svojega odsek, ki to stvar vzame v svoje roke in jo brzo izvrši. Da pa kdo začne, naj bode meni, prijatelju in častitelju rajnega, dovoljeno v ta namen donesti 10 gold. z dostavkom, da rad sprejemam doneske od družih prijateljev Hitzingerjevih, pa jih potem izročim Matičnemu odseku, kedar se ustanovi.

Dr. Jan. Bleiweis.

* *Dejanski nauki o kopitnem podkovstvu s podobami.* V angličanskem jeziku spisal William Miles, Esq. Z novčno podporo ces. kr. poljedelskega ministerstva na svét dala Kranjska deželna komisija za konjstvo. V Ljubljani. Založila Kranjska deželna komisija za konjstvo.

Tako je ime drobni knjižici s 40 stranmi, ki že sama v programu pravi, naj kovač ne išče v njej nič „družih pristavkov o zdravju konjskega kopita itd.“ Knjižica ta tedaj ima le vzore (ideale) zdravih kopit pred očmi in ne gleda na ogromno število napačno vstvarjenih in pa takih, ki so pokvarjeni po boleznih, a še več: Miles je spisal jo le za kovanje kónj Angležkih lordov, ki se sprehajajo po tratah, ne pa za take naše konje, ki morajo tudi po slabih cestah in grdih tlakih težo prepeljavati. Po vsem je očitno, da ta knjižica, za razmere lahkih Angležkih konj hvale vredna, ne more zadostovati potrebam umnega podkovstva naših kónj, na katere Anglež Miles ni mislil pri spisu svojih „dejanskih naukov“. Ker si kovačev nikakor ne moremo misliti v dve vrsti razdeljenih: enih tacih, ki kujejo samo naravna in zdrava kopita, — družih pa po boleznih pohabljenih, tedaj ne vidimo v tej knjižici one koristi, ki jo je videla sl. komisija za konjstvo v njej, ko jo je dala prevoditi v naš jezik.

* *Kratki nauki za sadjerejo.* Po lastnih skušnjah in najboljših virih spisal Dragotin Ferdinand Ripšel. Na svetlo dal in slovenskim kmetom v prid namenil Ludevik vitez Gutmannsthal-Benvenuti. V Ljubljani jo prodaja bukvar J. Lercher po 10 kr.

To je že 5. iztisek koristne in s podobami razjasnjene knjižice, ki jo je v domačem jeziku spisal gosp. Ripšel in na svoje stroške na svetlo dal gosp. vitez Gutmannsthal. Da je ž njo kmetom našim dobro vstreženo, kaže to, da je že 4000 iztiskov med ljudstvo prišlo in je ravnokar izdanih zopet 1000. Naj bi naši kmetje vsi, ki je še nimajo in dobrega poduka želijo, segli po njej, pa tudi naše ljudske šole, za katere je po vsem jako pripravna.

Mnogovrstne novice.

* *Že so tudi naši prazniki liberaluhom hud trn v peti!* Dunajska kupčijska zbornica je bojé po pozivu ministra Stremajerja predlagala ministerstvu, naj se odpravijo prazniki katoliški, češ, da ž njimi ljudje preveč časa za delo zgubijo. No, naših 15 do 16 praznikov jim je na poti, — 29 praznikov Grške cerkve in pa 13 judovskih pa liberalcem ne dela nobenega napotka!

Naši dopisi.

Iz Istre 16. dec. — Istra je imela letos na vsem dobro letino, a najboljšo na vinu. Stari ljudje govore, da kar je desetina pala, ni bilo tako dobre vinske letine; samo po dolini na zapadni strani Učke jo je spomladi burja pobrala. Vina je mnogo, a malo kupcev; črnega še pobirajo za Trst in druga primorska mesta špud — 52 bokalov — najboljšega terana po 14 gold.; v trgatvi so gostilničarji belega plačevali po 9 gold., zdaj jim ga že kmetje ponujajo po 8 gld., pa ga še nočejo, ker Italijani železničarji nečejo piti belega. Na Kranjsko se ga je letos kaj malo izvozilo. Korun nam gnjije, tudi zelje, ko je bilo prerano posajeno, je na zelnikih gnjilo; tudi goveje in prašče boleznimi imamo mnogo, tako da ne smejo goveda iz notranje Istre v primorska mesta. Naša železnica se po malo dela. Ki davajo delavcem hrano, se toževajo, da ti radi zginejo brez plačati, delavci se toževajo na nastojnike, da ne dobivajo prave dnine, a nastojniki se toževajo na merčine (ingenire), da njim pravo ne merijo; tudi smrtnih nesreč se je že mnogo zgodilo, ali večji del po nemarščini ili pijanosti.

— (Strelci naj gledajo, kam streljajo.) Nekemu kmetu v vasi K. tukaj v Istri so hojevale sosedove goske na njivo v napol zrelo žito, ta se jezi, se krega, kolne po navadi in straši soseda, da mu bo goske postreljal. Neki dan pride ta mož eno malo vinjen (napit) iz Pazina, zapazi, da se njegovo žito giblje, zgrabi puško, ter strelji, in nastrelji svojega tri leta starega vnuka, ki se je v žitu igral v belej srajčici, tako da je za nekoliko tednov moral umreti.

V Železnikih 11. dec. (*Strašna nesreča; zima; boleznimi, pa še nekaj družega za drugi pot.*) Že zdavnej niso prestali nekateri tukajšnji posestniki in stanovniki tacega strahu in nevarnosti, kot danes med 1. in 2. popoldansko uro. Večina hiš v zgornjih Železnikih je namreč razvrstena tik ob podnožji strme gore, katere vrhovi zastoje po večem iz navpičnih pečin. Večkrat je sicer že kdo omenil nevarnosti, katera zaradi tega proti ondi stanujočim; al resno dozda menda na to ni nihče mislil; — današnji dan pa je pokazal, da v prihodnje ljudje tam gori okrog ne bodo nikoli ravno lahko dihali brez skrbi. Odtrgala se je namreč o zgoraj navedenem času na višavi s strašanskim hrušom hiši enaka pečina, prekucnila se navzdol, pri protijoči veliki nesreči pa se vendar še k večji sreči prec pri drugem ali tretjem odskoku (kakor je to dobro videl ravno po Smoljevski grápi prišedši hribovec) razletela na več komadov, ki so pa še vedno s toliko silo, močjo in ropotom vihrali in odskakovali na vzdol, da so se bližnje hiše tresle v svojih podslombah, in so ljudje v pláhu in trepetu mislili, da bo vsega konec. (Slišali smo praviti o nekem vojaku-odpuščencu, ki se navadno ne boji tudi hude reči, da je sam djál, da ni še nikdar tako iz dna srca molil, ko oni trenutek; kajti mislil je, da v hipu pokopan bo pod zidine domače hiše). K sreči ležijo ravno za vsemi pod hribom stoječimi hišami debeli sneženi plazovi, kar je iz hriba valijoče in skaka-